EUROPEES ECOSYSTEEM WHITEPAPER

Ecosystemen vormen de weg naar digitale soevereiniteit

Na het geopolitieke annus horibilis is digitale soevereiniteit plots een politiek thema in Nederland en Europa. Dit helpt om een digitale permacultuur te realiseren, zo betogen Kees Verhoeven en Bart van der Linden. Het is namelijk belangrijk dat er gekozen kan worden uit een mix van kleine en grote techpartijen om een gezond IT-landschap vorm te geven. Soevereiniteit bereiken we door los te komen van nationale en internationale digi-monopolisten, door te bouwen aan ecosystemen. Ecosystemen van organisaties en bedrijven kunnen dan kiezen voor interoperabele platformen, die het mogelijk maken om zelf de spelregels en systeemkeuzes te bepalen.

Kees Verhoeven
Tech-watcher

Kees Verhoeven is een gezaghebbende tech-expert en onafhankelijk adviseur met een scherp oog voor privacy en digitale overheid. Als oud-Kamerlid en ondernemer verbindt hij praktijk en politiek. Daarbij biedt hij organisaties een mensgericht perspectief op technologie en democratie.

** Dit artikel is in 2026 gepubliceerd op agconnect.nl*

Nederland koos in de afgelopen dertig jaar massaal voor de verleidelijke platformen, software en hardware van 'Big Tech'. Bedrijven die groot werden door institutionele leegte: wet- en regelgeving die achter de tsunami van digitaliserend Nederland aan hobbelde. Jazeker, het leverde ons veel op. Bijvoorbeeld tijdens Corona, toen de wereld vrijwel probleemloos online kon doorwerken, zonder dat de economie geheel instortte. Tegelijk is duidelijk geworden dat Nederland aan het infuus ligt van buitenlandse en Nederlandse tech-monopolisten. Veel bedrijven hanteren een Microsoft first-strategie. Maar ook politici vertrouwen veel op big tech, veelal in de vorm van social media. Zij blijven met kiezers communiceren via kanalen als X, Instagram, Facebook, of het Chinese TikTok. Op zich is dit geen probleem, maar we hebben ons moeten voegen naar de spelregels van deze tech-spelers. Hier geldt het adagium, 'als je het product niet koopt, ben je het product'. Er zijn andere spelregels nodig, waarmee we verzekeren dat privacy en security geborgd is zoals we dat in Nederland en de EU wensen.

Naast de digitale overheid en de digitale economie, besteden we ook onze digitale veiligheid uit. Defensie, politie en inlichtingendiensten maken grif gebruik van Amerikaanse AI-technologie op het gebied van data-analyse, gezichtsherkenning,

EUROPESE ALTERNATIEVEN BESTAAN. NIET ALS ÉÉN ALLESOMVATTEND PAKKET, MAAR ALS LOSSE DIENSTEN DIE BEWUST ZO ZIJN INGERICHT DAT ZE MET ELKAAR KUNNEN SAMENWERKEN.

hacking, tracking en opsporing. Dit terwijl het steeds innigere samenspel tussen techbedrijven en autocratie in de Verenigde Staten leidt tot een even schimmige als grimmige surveillancestaat.

In het licht van deze ontwikkelingen worden Europa en Nederland gedwongen op eigen benen te staan. In de gestalte van onder meer het Draghi report[1] en het rapport Wennink[2] zijn hier goede aanzetten toe. In navolging hiervan tonen zowel de Europese Unie als het minderheidskabinet Jetten soevereine ambities.

De ingezette koers is samen te vatten als *investeren, innoveren, reorganiseren*. Dat is de juiste richting, mits het met onze spelregels en dus sociaal gebeurt. Europa heeft sterke troeven in handen, maar de grote uitdaging is het bundelen van de diverse krachten, kwaliteiten en initiatieven. Wat hierbij doorslaggevend is, is het op- en uitbouwen van ecosystemen.

Langzaam maar zeker heeft deze benadering terrein gewonnen, hetgeen onder meer weerspiegeld wordt in het coalitieakkoord[3] waar de term 'ecosysteem' veelvuldig valt. Dat is positief, maar het risico is dat 'ecosysteem' een containerbegrip danwel modewoord blijkt dat tot spraakverwarring en handelsverlegenheid leidt.

Dit terwijl het idee van ecosystemen uit de natuur komt, waar ze duidelijke kenmerken hebben. Bijvoorbeeld *ecologische compartimentalisatie*: afgebakende gebieden ter bescherming van de biodiversiteit. Daarom begint een succesvolle ecosysteembenadering met een goede afbakening en duidelijke invulling. Denk aan de Brainport-regio, die door crisis begin jaren 2000 ontstaan is. In die tijd waren grote ontslagen bij zowel Philips als DAF trucks aan de orde., Daarom besloten burgemeesters, samen met de provincie, het bedrijfsleven en kennisinstellingen tot een gemeenschappelijke doelstelling om de regio weerbaarder te maken. Dit deden zij over de as van de maakindustrie. Brainport development was geboren. Deze samenwerkingsconstructie legde de regio geen windeieren, vooral doordat ASML één van de snelst groeiende bedrijven van Nederland werd.

De mondiale invloed van deze chipmachinefabrikant leidde ook tot betere samenwerking op het gebied van cybersecurity. ASML moest een grote afdeling opzetten om zich te verweren tegen dagelijks cyberdreigingen. Hierbij werd al snel duidelijk de weerbaarheid van ASML samenhing met de cybersecurity van alle toeleveranciers in de keten. Deze noodzaak leidde uiteindelijk tot de oprichting van cyberweerbaarheidscentrum Brainport (CW Brainport). Inmiddels heeft CW Brainport een flink aantal deelnemers, bestaande uit zowel partners als concurrenten. De organisatie zorgt zo met een afsprakenkader, audits en kennisuitwisseling voor een cyberweerbaardere regio.

Bovenstaand voorbeeld geeft houvast om ecosystemisch samenwerken te omarmen voor andere initiatieven, **zoals DMI-ecosysteem (bouwsector), Edu-V (onderwijssector) en Portbase (maritieme sector)**. Hierbij moeten Nederland en Europa wel doelgerichte keuzes maken en duidelijke kaders stellen. Te beginnen met het inslaan van een geheel eigen weg, passend bij de waarden en de bestuurscultuur van ons continent.

Wat Europa dus vooral niet moet doen, is proberen het Amerikaanse Silicon Valley-denken en Big Tech-model te kopiëren door in te zetten op blinde deregulering en concurrentievervalsing om zo te komen tot zogenaamde 'Europese kampioenen'. Zoals Tygron-directeur Florian Witsenburg terecht schreef[4] in NRC:

Europese alternatieven bestaan. Niet als één allesomvattend pakket, maar als losse diensten die bewust zo zijn ingericht dat ze met elkaar kunnen samenwerken.

OFTEWEL: **ECOSYSTEMEN BOUWEN!**

Wat is ervoor nodig om regionale, sectorale en digitale ecosystemen te bouwen als fundament voor een sterk, schoon en sociaal Europa? De volgende drie dingen: systeemdenken omarmen, compartimentalisatie aanbrengen en digitale permacultuur waarborgen. Deze drie lijken ingewikkeld, maar dat zijn ze niet.

Systeemdenken betekent dat besluitvormers in staat zijn naar de samenhang van het geheel te kijken. Dat besluitvorming niet alleen in dienst staat van het eigenbelang, maar gericht is op het grotere geheel. Dat lange termijn- en korte termijndenken in balans is. Met aandacht voor het feit dat wijken, provincies en landen een rol spelen in het behalen van successen in Nederland en Europa.

Compartimentalisatie is de natuurwet die ons leert dat ecosystemen niet te veel met elkaar verbonden moeten zijn. Hoe meer verbindingen, des te groter de kans dat bijvoorbeeld een virus snel om zich heen grijpt.

Vertaald naar geopolitiek en economie is het belangrijk dat wij als Nederland redelijk zelfvoorzienend zijn, net zoals Europa. Dat we niet al het werk lukraak verplaatsen naar lageloonlanden om efficiency te realiseren en kosten te drukken. In plaats daarvan willen we capaciteit opbouwen en buffers inbouwen om weerbaar te zijn ten tijde van onrust. Hetzelfde geldt voor Europa, dat als groep eigenstandige landen in staat is om met gezamenlijke spelregels een krachtig blok te vormen.

Tot slot digitale permacultuur. Inmiddels is duidelijk geworden dat boeren die er een monocultuur op nahouden het land uitputten. Met kunstmatige ingrepen zorgen ze ervoor dat slechts één gewas groeit en geen ziektes krijgt. Door een permacultuur, een mix van gewassen, te hanteren, wordt systemisch geboerd. Dus met aandacht voor samenhang van alle onderdelen binnen en buiten het landgoed. Digitale permacultuur is een inrichting waarbij veel verschillende organisaties in staat zijn om in een digitale omgeving samen te werken. Dit in tegenstelling tot de huidige situatie, waar enkele techgiganten zowel de infrastructurele laag als de digitale dienstverlening leveren. Wat wenselijk is, is een digitale omgeving waar consumenten en bedrijven op elke laag van de *tech stack* in staat zijn verschillende diensten te combineren en gebruik te maken van verschillende oplossingen.

Het is noodzakelijk om samen te werken in ecosystemen ter bevordering van de weerbaarheid in Nederland en Europa. Dit vereist systeemdenken, compartimentalisatie en digitale permacultuur. Kabinetsleden, bestuurders en andere besluitvormers moeten deze manier van denken in hun arsenaal krijgen als vaardigheid om samenhangende beslissingen te maken over complexe maatschappelijke vraagstukken.

[1] https://commission.europa.eu/topics/competitiveness/draghi-report_en
[2] https://www.rapportwennink.nl
[3] https://www.kabinetsformatie2025.nl/documenten/2026/01/30/aan-de-slag---coalitieakkoord-2026-2030
[4] https://www.nrc.nl/nieuws/2026/01/30/haal-europa-uit-de-wurggreep-van-big-tech-a4918293